

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTINING PEDAGOGIK JAMOASI O'RTASIDAGI NIZOLARNING OLDINI OLISH YO'LLARI

Mustaffoyeva Muhabbat Xusniddin qizi

Navoiy davlat pedagogika institutining 2 –bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada pedagogning asosiy nizolari, tarbiyachi va bola o'rtasida tushunish va tushuntirish metodlari, mukammal pedagogning katta tajribasi, maktabgacha ta'lim tashkiloti pedagoglari o'rtasidagi munosabati yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Odob-axloq, to'g'ri tarbiya, muomola madaniyati, fidoiylik, halollik, mojaro, adolatlilik, nizolar

Kundalik hayotda odam turli xil vaziyatlar bilan shug'ullanadi. Ishda ham, uyda ham namoyon bo'ladigan ularning umumiy to'plami insonning yashash maydonini tashkil qiladi. Ushbu holatlar orasida odamdan yangi echimlar va energiya xarajatlarini izlashni talab qiladiganlar alohida ajralib turadi. Ushbu turdagi odatiy hayotiy vaziyatlar nizolardir. Konflikt-bu shaxs tomonidan o'zi uchun muhim bo'lgan psixologik muammo sifatida qabul qilingan, uni hal qilishni talab qiladigan va uni engishga qaratilgan faoliyatni keltirib chiqaradigan qarama-qarshilik. Mojaro (lat. conflictus-to'qnashuv) - qarama-qarshi yo'naltirilgan maqsadlar, manfaatlar, pozitsiyalar, raqiblar yoki o'zaro ta'sir sub'ektlarining fikrlari yoki qarashlari to'qnashuvi. Mojarolar o'zaro ta'sir, shaxslarning bir-biri bilan aloqasi jarayonida yuzaga keladi, shuning uchun ular odam mavjud bo'lgan vaqtgacha mavjud. Mojaroning zamonaviy nazariyalarining boshlanishi 20-asrning boshlarida bir qator nemis, avstriyalik va amerikalik sotsiologlarning tadqiqotlari bilan boshlandi. :G. Simmel, L. Gumplovich, D. Smalli, V. Sumner. Mojaro tushunchasi nafaqat abadiy,

balki har tomonlama. "Mojarro - bu jamiyatning normal holati; har qanday jamiyatda har doim, har doim mavjud bo'lgan va nizoli vaziyatlar mavjud bo'ladi", deb yozadi sotsiolog V. A. Yadov. MTT pedagoglar jamoasi, boshqa har qanday kasbi, o'ziga xos xususiyatlarga ega. Maktabgacha ta'lim tashkiloti jamoasining asosiy o'ziga xos xususiyati shundaki, asosiy kontingent ayollardir. Bu haqiqat nizolarning soni va sifatiga qo'shimcha ta'sir ko'rsatadi. Mojarro ishtirokchilari quyidagilar bo'lishi mumkin:

* Ma'muriyat (direktor , uslubchi).

*Pedagog xodimlar(psixolog, musiqa rahbari, jismoniy tarbiya yo'riqchisi, til o'qituvchisi, logoped)

* Ota-onalar.

MTTdagi mojarolar : "Tarbiyachi va bola, tarbiyachi va ota -onalar, tarbiyachi va jamoa o'rtasidagi ziddiyat maktabgacha ta'lim tashkilotining katta muammosidir. Ko'pincha ziddiyat ota-onalar tarbiyachi haqida adolatsiz fikr yuritganda paydo bo'ladi. Tarbiyachi haqida adolatli o'ylab ko'ring-va nizolar bo'lmaydi. Mojarodan qochish qobiliyati tarbiyachining pedagogik donoligining tarkibiy qismlaridan biridir. Mojaroning oldini olish orqali tarbiyachi nafaqat saqlab qoladi, balki jamoaning tarbiyaviy kuchini ham yaratadi".

Maktabgacha ta'lim tashkilotida eng ko'p uchraydigan nizolarni va ularning paydo bo'lish sabablarini ko'rib chiqing:

Tarbiyachi-tarbiyachi

Sabablari: shaxsiy antipatiya, kasbiy masalalar bo'yicha nuqtai nazarlarning nomuvofiqligi, ota-onalar, bolalar bilan munosabatlarga hasad qilish, o'z-o'zini amalga oshirmaslik hissi.

Uslubchi-tarbiyachi

Sabablari: tarbiyachining ta'lim dasturlarini amalga oshirishga va ularning natijalariga qiziqishi etarli emasligi, Tarbiyachi uslubchining takliflarini, yangi

ishlanmalarni e'tiborsiz qoldirishi. O'zaro ta'sirning konstruktiv modelining yo'qligi uslubchi-tarbiyachiva boshqa pedagog xodimlar .

Turli xil dasturlarni amalga oshirish bo'yicha kelishmovchiliklar, bir-birining pedagogik tamoyillari va qarashlariga e'tibor bermaslik.

Ma'muriyat-tarbiyachi

Haddan tashqari talablar va mehnatni etarli darajada baholash. Pedagoglarning faoliyatining ma'muriyat talablariga mos kelmasligi, etakchilik uslubidan norozilik.

Tarbiyachi-ota-ona

Bolaning psixologik xususiyatlari, guruhdagi bolaning noo'rin xatti-harakatlari bo'yicha kelishmovchiliklar. Bolaga haddan tashqari talablar, bolaning qobiliyatini etarli darajada baholamaslik, bolaga etarlicha e'tibor bermaslik.

Ota-Ona-Ma'muriyat

Ota-onaning maktabgacha ta'lim tashkilotlari, mutaxassislar va ularning faoliyati to'g'risida xabardorligi yo'qligi. Ma'muriyatning oila haqida xabardorligi etarli emas.

Ushbu nizolarning har biri o'z-o'zini tashkil etishga, maqsadga erishishga, o'qituvchilar tarkibini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishi yoki aksincha, beqarorlik, tartibsizlikni keltirib chiqarishi, o'rnatilgan munosabatlar va an'analarni yo'q qilishi mumkin. Maktabgacha ta'lim tashkilotidagi nizolarni bashorat qilish haqida gap ketganda, pedagog xodimlarning shaxsiy xususiyatlarini, kasbiy faoliyat bo'yicha kelishmovchiliklarni, xodimlarda stress omillarining mavjudligini hisobga olish kerak. MTT pedagog xodimlar tarkibidagi nizolarning oldini olishning yanada samarali usuli bu qulay muhit yaratish – ma'muriyat va pedagoglarning psixologik madaniyatini oshirish, muloqotda hissiy holatlarni o'zini o'zi boshqarish usullarini o'zlashtirishdir. Mojarolarning oldini olish uchun pedagog xodimlar tarkibida quyidagi ish usullari qo'llaniladi:

Jamoaning guruh birligi indeksini aniqlash metodologiyasi (Sishora).

Jamoaning psixologik iqlimini o'rganish (Lutoshkin xaritasi-diagrammasi).

"Ziddiyatli vaziyatda javob berish xususiyatlarini o'rganish" testi (K. Tomas).

"Pedagog tarkibidagi munosabatlar" so'rovnomasi.

T. Liri tomonidan shaxslararo munosabatlarni diagnostika qilish usuli.

Ishlash va moslik diagnostikasi.

Mehnat jamoasini boshqarish uslubini aniqlash metodologiyasi.

Dominant psixologik himoya strategiyasining diagnostikasi

Ushbu usullardan foydalanish (pedagog xodimlar tarkibidagi kadrlar o'zgarishi bilan, rivojlanish dasturlarini, eksperimental ish dasturlarini tuzishda, ma'lum vaqt davomida ish natijalarini sarhisob qilishda) nafaqat shaxslararo nizolarni aniqlashga, balki nizoli vaziyatlarning oldini olish bo'yicha profilaktika ishlarini olib borishga imkon beradi. Pedagoglar tarkibi, ma'muriyat a'zolarining e'tiborini turli xil nizolar yuzaga kelishi mumkinligiga qaratish. Diagnostika natijalariga ko'ra o'qituvchilarning psixologik portretlari tuziladi, xodimlarni joylashtirish bo'yicha tavsiyalar beriladi (shuning uchun shaxsiy antipatiyani istisno qilish mumkin), maktabgacha ta'lim muassasasining boshqa xodimlari, ma'muriyat va o'quvchilarning ota-onalari bilan aloqa uslubini, pedagogik faoliyat uslubini tuzatish uchun uslubiy tavsiyalar (ma'muriyat yoki o'qituvchi) ishlab chiqiladi. Maktabgacha ta'lim tashkiloti ma'muriyati uchun bu xodimlarning faoliyatini muvofiqlashtirish, nazorat qilish va vakolat berish ishlarini osonlashtiradi.

1. Olingan natijalarga qarab, tarbiyachilar bilan birgalikda biz pedagog jamoasi bilan ishlashda keyingi faoliyat yo'nalishlarini quramiz:

2. Jamoa birdamligini rivojlantirish:

* qo'shma tadbirlar;

* muammoni hal qilish uchun jamoa a'zolarining kuchlarini safarbar qilish;

* vakolatlarni topshirish;

* trening.

3. Shaxsiy muammolar bilan ishlash:

* mutaxassisga murojaat qilish;

- * trening mashg'ulotlari • avtorelaksatsiya ko'nikmalarini rivojlantirish, muloqot qobiliyatlari va boshqalar);

- * ma'muriyatni o'qituvchining ruxsati bilan ulash.

4. Deriktorga bo'ysunuvchilar bilan ziddiyatni kamaytirish bo'yicha tavsiyalar

- * O'z qo'l ostidagilarning ishini ob'ektiv baholang.

- * Ularga g'amxo'rlik qiling.

- * Rasmiy hokimiyatni suiiste'mol qilmang.

- * Ishontirish usulidan samarali foydalaning.

- * Bo'ysunuvchilar bilan ishlashni tashkil etish uslubini yaxshilang.

- * Barcha pedagoglarni mukofotlar, ish haqi ustamolari (ijtimoiy adolat va oshkoralik) taqsimlashda xabardor qilish.

5. Shaxslararo nizolarning oldini olish va yo'q qilish.

- *Jamoadagi hissiy farovonlik ma'muriyat tomonidan ushbu jamoani boshqarish uslubi bilan belgilanadi.

- *Rasmiy mojaro sharoitida pedagoglarning xatti-harakatlari taktikasi

Xizmat mojarosi bo'lsa, uni hal qilishning quyidagi usullaridan foydalanishingiz mumkin:

1. O'zingizning savollaringizga javob berish orqali vaziyatni tushunib oling:

- * Mojaroda sub'ektiv omillarning ulushi qanchalik katta, bir yoki ikkala tomonning achchiqlanishining kelib chiqishi nimada?

- * Boshqa tomonning qaysi maqsadlariga erishishingizga to'sqinlik qilayotgandirsiz?

- * Qanday shaxsiy to'siq — munosabat, temperament, xarakter, "asabiylashish" — siz duch keldingizmi?

- * Ish uchun nima muhimroq-mojaroning mumkin bo'lgan oqibatlari yoki to'qnashuvni keltirib chiqargan muammoning o'zi?

2. Birinchidan, munosabatlarni normallashtirishga qadam qo'ying. Aybning bir qismini ochiqchasiga qabul qiling va xotirjamlik bilan har ikki tomon uchun maqbul echimni topishni taklif qiling.

3. Mojaroning hissiy emas, balki ishbilarmonlik tomonini ko'rib chiqishi kerak bo'lgan uchinchi, befarq va obro'li shaxsning fikriga murojaat qiling.

Qarama-qarshi xatti-harakatlarga javob berish

Inson turli xil hayotiy vaziyatlarga tushib qoladi va mojarolar ko'pincha hayotda bizning hamrohimizga aylanadi. Bunday holatlarga qanday munosabatda bo'lish kerak?

1. Asosiysi, ichki printsipial munosabat.

2. Donolik, aqlli odam yoshidan qat'i nazar hamma narsaga yuqoridan va keng qaraydi, odamlar orasida tajovuzkorlik tabiiy hodisadir va har bir o'pkaga javob berish qimmatroq bo'ladi.

3. Boshqasini tushunish. Nima uchun odam ziddiyatli harakat qiladi? Ko'p sabablar bo'lishi mumkin. Ammo, ehtimol, u hech qanday vaziyatni hal qila olmaydi. Uni tushuning, unga yordam bering yoki shunchaki o'tib keting.

4. Ichki xotirjamlik va qadr-qimmatni saqlash. Ruhiiy sog'lom odam xo'rlanadi va xafa bo'lmaydi. "Ular bu erda past ish qilishlari mumkin, ular bizni kamsitilmaydilar!". Agar siz o'zingizning qadringizni bilsangiz, boshqasining so'zlariga nima ishonasiz? Va limondan limonad tayyorlashingiz mumkin: boshqalar sizni qanday qabul qilishiga e'tibor bering, ular ayniqsa sezadilar.

5. Sizning javob tajovuzingiz konstruktiv emas. Qoida tariqasida, bu javob tajovuzini keltirib chiqaradi.

6. Tinchlik-bu sizning ittifoqdoshingiz.

7. Aybingizni tan olishga tayyor bo'ling. Agar siz boshqasini aybdor deb bilsangiz, u o'zini himoya qiladi va faqat sizni aybdor deb biladi.

8. Qasos olmang. Siz uchun yomon odam boshqalar uchun mutlaqo bo'lmasligi mumkin.

Ziddiyatli vaziyatni hal qilish bo'yicha umumiy tavsiyalar

1. Mojaroning mavjudligini tan oling, ya'ni. raqiblarda qarama-qarshi maqsadlar, usullar mavjudligini tan oling, ushbu ishtirokchilarning o'zlarini aniqlang. Amalda, bu savollarni hal qilish unchalik oson emas, tan olish va biron bir masala bo'yicha xodim bilan ziddiyatda ekanligingizni baland ovoz bilan e'lon qilish juda qiyin bo'lishi mumkin. Ba'zida mojaro uzoq vaqtdan beri mavjud bo'lib, odamlar azob chekmoqda va uni ochiq tan olish yo'q, har kim o'z xatti-harakatlarini tanlaydi va boshqasiga ta'sir qiladi, ammo birgalikda muhokama qilinmaydi va vaziyatdan chiqish yo'li bo'lmaydi.

2. Muzokaralar o'tkazish imkoniyatini aniqlang. Mojaroning mavjudligini va uni "yo'lda" hal qilishning iloji yo'qligini tan olgandan so'ng, muzokaralar o'tkazish imkoniyati to'g'risida kelishib olish va qaysi muzokaralarni aniq belgilash tavsiya etiladi: vositachi bilan yoki vositachisiz va kim vositachi bo'lishi mumkin, ikkala tomonga ham mos keladi.

3. Muzokaralar tartibini kelishib oling. Muzokaralar qaerda, qachon va qanday boshlanishini aniqlang, ya'ni. muzokaralar vaqtini, joyini, tartibini, qo'shma faoliyatning boshlanish vaqtini belgilang.

4. Mojaro mavzusini tashkil etadigan bir qator masalalarni aniqlang. Asosiy muammo-bu mojaroning mavzusi nima va nima emasligini umumiy ma'noda aniqlash. Ushbu bosqichda allaqachon muammoga qo'shma yondashuvlar ishlab chiqilgan, tomonlarning pozitsiyalari aniqlangan, eng katta kelishmovchilik nuqtalari va pozitsiyalarning mumkin bo'lgan yaqinlashish nuqtalari aniqlangan.

5. Yechim variantlarini ishlab chiqish. Birgalikda ishlashda tomonlar mumkin bo'lgan oqibatlarni hisobga olgan holda, ularning har biri uchun xarajatlarni hisoblash bilan bir nechta echimlarni taklif qilishadi.

6. Kelishilgan qaror qabul qiling. Bir qator mumkin bo'lgan variantlarni ko'rib chiqqandan so'ng, o'zaro munozarada va tomonlar kelishuvga erishgan taqdirda, ushbu umumiy qarorni yozma ravishda taqdim etish tavsiya etiladi: kommyunike,

rezolyutsiya, hamkorlik shartnomasi va boshqalar. ayniqsa murakkab yoki mas'uliyatli holatlarda yozma hujjatlar muzokaralarning har bir bosqichidan keyin tuziladi.

7. Qabul qilingan qarorni amalda qo'llang. Agar birgalikdagi harakatlar jarayoni faqat ishlab chiqilgan va kelishilgan qaror qabul qilish bilan yakunlansa va keyin hech narsa sodir bo'lmasa va o'zgarmasa, unda bu holat boshqa, kuchliroq va uzoqroq to'qnashuvlarning detonatori bo'lishi mumkin. Birinchi mojaroni keltirib chiqargan sabablar yo'qolmadi, faqat bajarilmagan va'dalar bilan kuchaytirildi. Takroriy muzokaralarni o'tkazish ancha qiyin bo'ladi.

Itoatsizlik, o'jarlik, tartibsiz xatti – harakatlar, sustlik, uyatchanlik, bezovtalik, dangasalik, uyalmaslik, aldamchilik, zaiflik-ko'pincha kattalarning noroziligiga sabab bo'lib, hissiy tanglik va o'zaro g'azabni keltirib chiqaradi.

Tengdoshlar bilan aloqa xususiyatlari:

1. Kommunikativ harakatlarning xilma-xilligi va keng doirasi (o'z xohish-irodasini yuklash, talablar, buyruqlar, aldash, tortishuv)
2. Muloqotning haddan tashqari yorqin hissiy to'yinganligi
3. Nostandart va tartibga solinmagan harakatlar (kutilmagan harakatlar va harakatlar – g'alati pozalarni qabul qilish, jirkanish, masxara qilish, yangi so'zlar, ertaklar va masxara qilish)
4. Javoblarga nisbatan tashabbuskor harakatlarning ustunligi (bola uchun uning bayonoti yoki harakati muhimroq-kelishmovchilik nizoni keltirib chiqaradi)

Aloqa qiyinlishuvi bilan bog'liq hissiy noqulaylik ruhiy kasallikka olib kelishi mumkin (tajovuzdan qo'rquvga qadar). Maktabgacha yoshda bola kattalar (tarbiyachi va ota-ona) tomonidan xulq-atvorni shakllantiradi va doimiy ravishda tuzatadi. Bolaga xulq-atvor va muloqotning ijtimoiy maqbul normalarini o'rgatish kerak.

Ziddiyatli vaziyatni hal qilish:

Bolalikda juda ko'p ziddiyatli vaziyatlar mavjud va ularning aksariyatini ba'zan tushunish qiyin. Bolalarning barcha janjallari odatda o'z-o'zidan hal qilinadi va shuning uchun ularga hayotning tabiiy hodisalari sifatida qarash kerak. Kichik to'qnashuvlar va janjallarni bir xil doiradagi odamlar bilan (teng), tashqi dunyo bilan o'zaro munosabatlarning birinchi hayotiy saboqlari, sinov va xato orqali o'rganish bosqichi deb hisoblash mumkin, bu holda bola qila olmaydi. Katta ehtiyojsiz kattalar bolalar bilan janjallashmasliklari kerak. Ular munozarali vaziyatlardan mustaqil ravishda chiqib ketishni va nizolarni to'xtatishni o'rganishlari kerak. Kattalarning vazifasi bolalarga boshqa odamlar orasida hayotning ba'zi qoidalarini o'rgatishdir (har biri o'z xohish – istaklari, tajribalari bilan), bu o'z xohish-istaklarini ifoda etish, boshqasining xohishini tinglash va kelishish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Bunday holda, bola ushbu jarayonning teng ishtirokchisi bo'lishi kerak va nafaqat kattalar yoki kuchli sherikning talablariga ko'r-ko'rona bo'ysunmasligi kerak (bu vaziyatdan chiqish yo'lini, mojaroni hal qilish variantlarini topish). Voyaga etgan kishi bolalarga ziddiyatli vaziyatga munosabatini bildirishi kerak. Siz bolalarni bir-birlariga nimani xohlashlarini tushuntirishga o'rgatishingiz kerak, keyin ularni vaziyatdan chiqish yo'lini o'ylab ko'rishga taklif qilishingiz kerak (bu borada bolalarning qobiliyatlarini pasaytirishning hojati yo'q, erta yoshda birgalikda qaror qabul qilish mumkin).

Mojaroni hal qilishning ikkita usuli:

Buzg'unchi Konstruktiv

"Men ketaman va u bilan o'ynamayman ""men boshqa o'yinni taklif qilaman"

"Men o'zim o'ynayman ""men yigitlardan nimani o'ynash yaxshiroq ekanligini so'rayman"

"Men o'qituvchini chaqiraman va u majbur qiladi

hamma o'ynaydi"

"Men barchani kaltaklayman va o'ynashga majbur qilaman"

Bolalar mojarolarini hal qilishda o'qituvchi tushunishga erishish natijasi bo'lgan "umumiy til" ni topishni ta'minlaydi.

Bolalar mojarolarini hal qilishda vositachi bo'lib, o'qituvchi ularning xarakterli xususiyatlarini hisobga olishi kerak:

* Konfliktli vaziyatni hal qilishda o'qituvchi nizo holatini to'g'ri hal qilish uchun professional javobgar bo'ladi;

Kattalar va bolalar turli xil ijtimoiy mavqega ega, bu ularning mojaroda va uni hal qilishda turli xil xatti-harakatlarini belgilaydi. * Yosh va hayot tajribasidagi farq kattalar va bolaning pozitsiyalarini rivojlantiradi, xatolar uchun turli darajadagi javobgarlikni keltirib chiqaradi;

* Ishtirokchilar tomonidan voqealar va ularning sabablarini har xil tushunish, o'qituvchilar va bolalarning ko'zlari bilan ziddiyat boshqacha ko'rinadi;

* Mojaroda boshqa bolalarning mavjudligi ularni guvohlardan ishtirokchilarga aylantiradi va mojaro tarbiyaviy ma'noga ega bo'ladi;

* O'qituvchining kasbiy pozitsiyasi-mojaroni hal qilish tashabbusini o'z zimmasiga olish va rivojlanayotgan shaxsning manfaatlarini birinchi o'ringa qo'yish;

* Bolalar mojarolarini muvaffaqiyatli hal qilishdan ko'ra oldini olish osonroq. Bolalar mojarolarini hal qilishda o'qituvchining faoliyati muntazam bo'lishi va ketma-ket bajariladigan quyidagi bosqichlarni o'z ichiga olishi kerak:

1. Konfliktli vaziyatning mohiyatini, uning sabablarini aniqlash va baholash (mojaroda kim ishtirok etgan va nima bo'lganini kim biladi). Mojaroning paydo bo'lishidan noroziligingiz haqida xabar bering. "Tomoshabinlar"dan xalos bo'lish.

2. Konfliktli vaziyatning maqsadlarini baholash (ochiq munozarada, o'qituvchining sezgi yordamida sodir bo'layotgan voqealarning yashirin ma'nosini ko'rish uchun)

- shaxsiy da'volarni tasdiqlash,

- boshqa tomonning qadr-qimmatini pasaytirish,

- xudbin intilishlar,

Bolalarga ularning har biri janjalda duch kelgan maqsadlarni tushunishda farqlarni ko'rsatish muhimdir. Ko'pincha bu maqsadlar boshqacha.

* Mojaroga duch kelgan bolalarning hissiy holatiga e'tibor bering, ushbu holatning sabablarini tushunib oling, bolalar jamoasining psixologik iqlimining aniq misollari bo'yicha zo'ravon reaksiyalarni hal qiling (masalan, bir necha marta nafas oling va nafas oling, turli yo'nalishlarda suyultiring, suv iching, o'tiring. . .). Tarbiyachi o'zining va bolalarning salbiy his-tuyg'ularini bo'shatishi kerak.

Tarbiyachi o'z ichiga olgan ijobiy xabardan foydalanishi mumkin:

- bajarilgan harakatning tavsifi
- ushbu harakatning mumkin bo'lgan yoki muqarrar natijasining tavsifi
- muqobil xatti-harakatlar variantini taklif qilish

Ijobiy xabar sxemasi quyidagicha ko'rinishi mumkin:

Qachon siz...

Bu sodir bo'lishi mumkin...

Yaxshiroq...

* Mojaroli vaziyatning sabablarini bartaraf etish uchun radikal vositalarni topish, - tarbiyaviy ta'sir choralarni qo'llash (har kimning ehtiyojlarini hisobga olish, ijodkorlikdan foydalanish, yaqinlashishga olib keladigan aloqa ko'nikmalarini rivojlantirish, mojaroni mustaqil hal qilishga tayyorlikni shakllantirish, hissiyotlarni boshqarishni o'rganish; bolaning shaxsini emas, balki harakatni baholash; hokimiyat uchun kurashni zararsizlantirish; muqobil variantlarni ishlab chiqish, bolalarni birgalikda ijodiy izlashga).

* Mojaro ishtirokchilarining xususiyatlarini baholash

* Ziddiyatli vaziyatni rivojlantirish jarayonining dinamikasini aniqlang. Agar muammoni "darhol" hal qilib bo'lmaydigan bo'lsa, unda vositachining vaqti va mavjudligini aniqlang – ota-ona, psixolog, smenali tarbiyachi. Qarama-qarshi

vaziyatlarni hal qilishda tarbiyachi faol tinglash texnikasini bilishi kerak. Bu bolani tinglash va eshitish, faol tinglash qobiliyati – bu uning his-tuyg'ularini bildirganda, suhbatda aytganlarini unga qaytarishni anglatadi. Tarbiyachi "ko'zdan-ko'zga" pozasini oladi (bolaga qaragan kichkina stulga o'tiradi) o'qituvchi bolaga moslashadi, hamdardlik bilan tinglaydi, suhbatda qo'llab-quvvatlash, tushuntirish, aniqlashtirishdan foydalanadi, eng muhim fikrlar va his-tuyg'ularni takrorlaydi, ya'ni. bolaning ma'lumotlari va his-tuyg'ularining mazmunini tasdiqlaydi, aks ettiradi, bolaning ovozi, yuz ifodalari, imo-ishoralari, nigohi, pozasi bilan qabul qilinishi va tushunilishini ko'rsatadi, xalaqit bermaydi va maslahat bermaydi, misollar keltirmaydi, betaraf bo'lib qoladi, durangni qabul qilmaydi, uni qiziqtirgan ma'lumotni oladi, o'zini o'rniga qo'yishga harakat qiladi. Suhbatda pauza qilish juda muhim-bu vaqt bolaga tegishli, pauza bolaga o'z tajribasini tushunishga yordam beradi. Xulosa qilishga shoshilmang, taxminlaringizni sinab ko'ring va bolaning to'g'ri tushunganiga ishonch hosil qiling. Bolaning javobidan keyin siz jim turishingiz kerak-ehtimol u biror narsa qo'shishi mumkin. Suhbat tinch va osoyishta muhitda bo'lib o'tadi. Tarbiyachi suhbatda ustunlik qilmaydi, u vositachi, yordamchi. Pedagogik nizolarning asosiy sabablaridan bin bu - pedagogik jarayondagi aloqalar tizimida tarbiyachi bilan bola o'rtasidagi muomola munosabatlar katta o'rin egallaydi. Tarbiyachi pedagogik jarayonda asosiy figura yetakchi kishidir. Tarbiyachi pedagogik ishda fidoiylik ko'rsatib muallimlik burchini yuksak darajada bajarib bolalarga bilim berib ular qalbiga halollik, go'zallik, odo-axloq nurini singdira olganliklari bolaga nisbatan xushmuomalalikda bo'lganliklari uchun obro' va hurmatga erishganlar. Afsuski barcha pedagog xodimlar ham to'g'ri tajribaga, yetarli bilim va ko'nikmlarga ega emas. Ayrimlari bolalarga yetarli bilim bera olmaslik bilan o'quvchi ko'ngliga yo'l topa olmasa, ayrimlari qo'pol muomola, o'quvchini o'rinsiz dilini og'ritish bilan ajralib turadi. Bunday pedagoglar yoshlar tarbiyasiga, ularning bilim doirasining yuksalishiga, axloqiga salbiy ta'sir etadilar. Ayniqsa maktabgacha yoshdagi bolalarning kelajagiga ham nojo'ya ta'sir etadigan

darajaga borib yetadi. Natijada bolalar kelajakda yetuk marralar, maqsadlarga intilmay tarbiyachidek sharaflilik kasbga havas qilmay qo'yadilar. Bunday bilim berish, muomala jamiyatda umuminsoniy milliy-axloqiy normalarga to'g'ri kelmaydi. Pedagogik amaliyotda bunga misol bo'ladigan dalillar ko'p. Bundaylar yoshlar tarbiyasiga, ularning axloqiga salbiy ta'sir etadilar. Tarbiyaviy ishlarga tuzatishi qiyin bo'lgan darajada ziyon yetkazadilar. Natijada tarbiyachi o'rtasida nizolar vujudga keladi. Barkamol ijodkor shaxsni shakllantirishga, tarbiyalashga doir axloqiy normalar pedagogik etikada ifodalangan. Tarbiyalanuvchiga ijobiy ta'sir o'tkazish shartlaridan biri bo'lgan ishonch bilan unga nisbatan qo'yilayotgan talablarning birligidur. Bu qonuniyat pedagogik amaliyotda ko'p sinovdan o'tgan va o'zini oqlagan. Bolalar bilan o'tkazilgan suhbat natijalari shundan dalolat beradiki, maktabgacha ta'lim tashkilotida xushmuomala tarbiyachilar bilan bir qatorda bolalarga xuda-bexuda do'q urib, baqirib muomala qiladigan tarbiyachilar ham uchraydi. Bunday muomala jamiyatda qabul qilingan umuminsoniy va milliy axloqiy normalarga to'g'ri kelmaydi. Bunday tarbiyachilar bolalar o'rtasida obro' ortira olmaydilar. Abdulla Avloniyning "Tarbiya biz uchun yo hayot - yo mamot, yo najot - yo halokat, yo saodat - yo falokat masalasidir" degan chuqur ma'noli so'zlarin bildirilgan fikrimizga hamohangdir. Bunday holatlar ko'pincha tarbiyasi qiyin bola bilan muomala - munosabatlar jarayonida sodir bo'ladi. Shuni ham unutmaslik lozimki, bunday bola odatda nosog'lom oiladan chiqadi. Bola oiladagi yomon muhit qurboni bo'lishi ham mumkin. Tajribali pedagoglar tarbiyasi qiyin bola bilan ishlash, muomala qilish murakkabligini, shu bilan birga ular insoniy mehrga zor, xushmuomalaga, e'tiborga muhtoj ekanligini, bundaylarga nisbatan bardoshli, sabr-toqatli, kechirimli bo'lish zarurligini ham takidlaydilar. Tarbiyachining biror tasodifiy hatti-harakati natijasida tarbiyalanuvchilarda u haqida sodir bo'lgan fikr ham ta'lim tarbiya jarayoniga salbiy ta'sir etishi, tarbiyachining ishini murakkablashtirishi mumkin. Xulosa qilar ekanmiz buyuk Chex pedagogi Yan Amos Komineskiyning asarlaridagi

quyidagi fikrini keltiramiz "O'qituvchilik har qanday kasbdan ko'ra yuqoriroq darajada turadi". Gohida bir kishi bitta bolaga tarbiya beraolmasligi mumkin, lekin muallim bolalarga ilmu-adab o'rgatadi, bu mashaqqatlarni o'z boshidan kechiradi. Shu bois muallimga qulluq qilsa arziydi. Zamonaviy tarbiyachi ijtimoiy psixologiyada ham pedagogikada ham bolalar o'rtasidagi o'zaro munosabatni, ijtimoiy psixologik munosabatlardan foydalanishni bilishi, oldini qaytara olishi zarur. Bo'lajak pedagog pedagogik nizolarning yuzaga kelish asoslari bilan tanishishi ya'ni bunday nizolarni kelib chiqish sabalarini anglashi, shu o'rinda turli nizolarni oldini olish, bartaraf etish usullari haqida nazariy bilimlarni amaliyotda keng tatbiq eta olishi lozim. Shunday ekan bo'lajak pedagoglardan yuksak bilim, tajriba, o'z kasbiga sadoqat va mahorat talab etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Jo'rayliv V. I. "Pedagogik mojarologiya asoslari" darslik. 1995. Rossiya.
2. Haydarov S. A. "O'zbekiston Respublikasi ta'lim sohasidagi islohotlar" 2021. Toshkent.
3. Ochilova M. "Yangi pedagogika texnologiyalari"
4. Davrenov, J. , & Haydarov, S. (2021). TARIX FANINI O'RGANISHDA XVI-XVIII ASRLARDA YAPONIYA DAVLATI TARIXINI AHAMIYATI. Scientific progress, 1(6).
5. Elguzarov, B. B. O. G. L. , & Haydarov, S. (2021). TARIX FANINI O'RGANISHDA MITANNI DAVLATCHILIGINING O'RNI VA AHAMIYATI. Scientific progress
6. Erkinov, A. S. O. , & Haydarov, S. (2021). YUNON-BAQTRYA PODSHOLIGINING IJTIMOYI TUZIMI, XO'JALIGI VA MADANIYATI. Scientific progress

7. Nematov, M. D. O. , & Haydarov, S. (2021). TARIX FANINI ORGANISHDA SHUMER-AKKAD DAVLATCHILIGINING ORNI VA AHAMIYATI. Scientific progress, 1(6).
8. Mengboyev, S. N. , & Haydarov, S. (2021). TARIX FANINI O'QITISHDA URARTU PODISHOLIGINING O'RNI. Scientific progress, 1(6).
9. Asqarov, N. S. O. , & Haydarov, S. (2021). ARAB XALIFALIGINING POYTAXTI BAG'DODNING TANAZZULGA YUZ TUTISHI. Scientific progress, 1(6).
10. Ro'Zmetov, J. , & Haydarov, S. (2021). TARIXNI O'RGANISHDA SOSONIYLAR DAVLATINING O'RNI VA AHAMIYATI. Scientific progress, 1(6).
11. Tulaboyev, D. , & Haydarov, S. (2021). TARIXNI O'RGANISHDA MESOPATAMIYANING TARIXI VA DINI: O'RNI HAMDA AHAMIYATI. Scientific progress, 1(6).
12. Гайдаров, С. А. , (2022). Захриддин Мухаммад Бобур: бир кулда муйкалам-у, бир кулда тож. Scientific progress, 3(3).